

preizkus javnega mnenja (*una specie di Doxa elettorale*). Vendar izidov etnične ankete, čeravno za sedaj razpolagamo samo še z neuradnimi podatki, ni mogoče obravnavati drugače kot pomanjkljiv in izkrivljen prikaz sedanjega dejanskega narodnostnega ravnovesja na tržaškem območju. Naj ponovim: stvarnejšo etnično podobo bo mogoče ugotoviti šele takrat, denimo čez nekaj desetletij, ko bo slovenska manjšinska skupnost že dalj časa (pod črtal J. J.) uživala popolno narodnostno zaščito, ki bo po svoji vsebini, notranjem razponu, naj še to ponovim, zares enakovredna tisti, ki sta je že od konca vojne naprej deležni francoska in nemška etnična skupnost.

Vrstni red je namreč naslednji: najprej daljše razdobje dejanske narodnostne enakopravnosti in šele potem štetje, seveda ob vseh demokratičnih, pravnih in drugih jamstvih. Nikakor pa ne obratno.

Igor
Torkar

Jetniški soneti

BALADA O MUHI V TEMNICI

Iz jajčeca na zidu moje ječe
previdno majhna muha je pririla,
ko znala že razpenjati je krila
je zdrsnila v vrč vode, kjer trepeče,
na krilcih vznak se bije za življenje,
zvečuje strah ji drobceno sopenje
in hitro pomolim ji bilko slame,
da mi na dlan čez prste lesti jame,
kjer le s težavo stresa mokra krila,
da bi za letanje jih posušila...

Ko njena mrežasta so krilca suha,
 ji dam obsrkati drobtino kruha.
 Tako mi v dneh, ko je moj dom temnica,
 postala muha zvesta je družica.

* * *

Ko v ječo mi je sončna luč sijala,
 na dlan sem si natresel prah sladkorja
 in — ni preblisk jetniškega humorja —
 na dlan je moja muha pribrenčala.
 K sladkorju je plesaje pribrzela,
 v sesalu ga nestrpno je topila
 in sproti vsega strastno je popila.
 Potem je s krilci tiho zabrnela
 in létala mi s prsta je čez prste,
 počela vragolije razne vrste,
 kot da bodrí me umna in igriva,
 čeravno sploh ne ve, kaj je hvaležnost
 in kaj dobrota je, ljubezen, nežnost
 in kaj človečnost vedno bolj lažniva.

* * *

Je v pajčevino padla mala muha,
 nenehno meče se v odlet brenčече,
 a pajek ždi, počasi, mirno z vleče
 si noge spod črnega trebuha
 in leze, leze — muha komaj diha,
 strmi v pošast, ki že grizalo viha,
 in slednjič, s silo groze, v let se vrže
 in res zbeži, ko nogo si iztrže . . .
 V nožico zrem, ki krči jo krivijo,
 oči mi mrtve solze stekleníjo
 in v meni je . . . kot šel bi od pogreba.
 O, večni boj, obema si pravica,
 življenje brani mala si mušica,
 a pajku, da živi, krví je treba.

DNEVI V ZAPORU Ležim na pogradu zahrbtnje ječe
 in premetavam se v samoti kruti,
 kot ranjen ptič, ki se po jarku meče,
 ko krogla mu prebila je peruti.
 Temnica mi diši po gnili ruši,
 svinčena terna me kot preša stiska,
 ne čustva ni ne misli ne prebliska,
 obup le blodi mi po prazni duši.

Mladost laži kolo je povozilo,
da njeno cvetje v blatu je segnilo,
pustó je v duši nedopovedljivo,
kot na samotni, zapuščeni poti,
zaraščeni s plevelom in koprivo,
kjer gad le sika in tišino moti.

* * *

Že res, da v sivi celici sem sam zaprt,
a to je le navada, da tako se reče,
kar glejte, tamle pajek mi v obiske teče,
moj dvorni norček! Zdaj pozor! Na nit oprt
na pajčevinah mi v tolažbo telovadi.
Potem upehan pade mi na potno dlan.
Ko si oddahne, akrobatek razigran,
ga za plačilo, po nepisani navadi,
prijazno nesem k zidu za smetiščno vedro.
Ko v pajčevinast grad čez moje prste steče,
mu za večerjo dam debelo mušje bedro.
Že res, da v sivi celici sem sam zaprt,
a to je le navada, da tako se reče,
ker čisto sam bom le takrat, ko pride — smrt.

* * *

Za lino poje kuštravo poletje,
za lino sončne plavajo meglice,
za lino z vetri zibajo se ptice,
za lino vrisk, ljubezen, smeh in cvetje.
V temnici jezno joka stara muha,
v temnici zid zelen je od plesnîne,
v temnici pajek ziba pajčevine,
v temnici žalost, mrak, tišina gluha.
Le včasih v star, že počen vrč iz gline,
v razbito čašo moje duše mlade,
ki tuj zločin ji smeh poletja krade,
da zdaj v temnici zapuščena gine,
srebrni žarek kradoma posije
in tiho sonca belega nalije.

Jesenski dež, dež, dež šumi mrazeče,
šklopoče, v žleb ropoče štrkljajoče,
po šipi line mrgotá polzeče,
takó kot da oko iz stekla joče.
Na pogradu požira me vročica
in pije zvodneni mi očesi

in z zublji liže mi zabuhla lica.
 z ognjeno roko mi drobovje mesi.
 Cvetela je pomlád, odkar te ječe
 zapah za mano vsak dan se zapira,
 zdaj pa jesenski dež šumi mrazeče,
 na steklo line, na srce mi pada,
 z ledenimi ga iglami prebada
 in mi iz njega toplo kri izpira . . .

DIPTIHON O PAJKU

Ležim na mrzlih tleh v kamniti jami.
 Ko me oblizne žarek mesečine
 in pojeklí razpete pajčevine,
 iz otopelosti se duša zdrami.
 Ko luna liže pograd počrneli,
 gladino vode v glinasti skodeli,
 zagledam v njej oči, podpluta venca
 in svoj obraz, obličje utopljenca.
 Molče drug drugemu v oči strmiva
 in veva, da v tej ječi že trohniva,
 da tu le pajek živ je, razen naju,
 in da le on ni s pametjo pri kraju . . .
 joj . . . vedno večji . . . kot srce utripa,
 hudobna luna čara ga v polipa . . .

* * *

Noč s pajkom sem pretkal, že dan se drami,
 skoz režo line po kamniti jami
 pomirjajoče svetla zarja leže,
 posije v pajka in njegove mreže
 in posrebrí mi pograd počrneli,
 gladino vode v glinasti skodeli,
 da svetel, mlad obraz mi odzrcali,
 ki se mi smeje in se z mano šali:
 Življenje, črnogledež črnogledi,
 je kot zrcalo vode v teje skledi,
 če gledaš vanj kot plašna trepetlika,
 pri priči trepetljivca odsvetlika,
 junaka, če junak z očmi ga tipa
 in vidi v pajku pajka, ne polipa!

PRVA RAZA Ko prvo dolgo разо v zid sem vrezal,
na stol povzpet skoz lino sem oprezal,
če zunaj je jesen, poletje, zima,
če v ječi mesec res imena nima?
Z mrtvaškim prtom iz snega pokrita
je zemlja zmrznjena in v led zavita.
Na snežnem prtú ždi premrla vrana,
kot da je v prséh zemlje črna rana.
Podobna rana kljuje tudi mene,
da me obup od zida k zidu žene . . .
V to ječo staranje bo sneg namedlo,
da v njem vse težje bodo mi stopinje,
že mraz v srce se plazí, da zapredlo
počasi mi ga bo ledeno inje.

DESETA RAZA Zdaj je na zidu že deseta raza.
Ob lini brez oči sem, brez obraza,
vse kar je zunaj, vidim ko v prividu:
tam na kóstanju ob jetniškem zidu
rjavi listi so pri rani rana,
po njih se plazijo mesarske muhe,
v razpokah line trave so že suhe,
preteklo noč požgala jih je slana.
Dovolj je, da zaprt sem, svet prekléti,
prenehaj o minevanju mi péti,
saj vem, srce je grozd, ki v prešo pade
in kadar vina, trpkega kot brin,
iz preše mi poslednja kaplja kane,
srce bo kepa stisnjenih tropin!

**SILVESTROVA NOČ
V ZAPORU** Ko tretjič že slavila je Silvestra
le moja fantazija večno pestra,
napisal za zapahi, kljub trpljenju,
veselo sem balado o gorenju:

Moj bratec ogenj v peč se da zapreti
in zapahníti za železna vrata
in moreš mu z lahkoto zrak odvzeti,
da mu bledí in mre svetloba zlata.
Vendàr, doklèr je živ, toplota bratca
ne v čas ne v prostor se ne da vkleńiti,
ne da se v črni pèči vpepelíti,
svobodna gre skoz vsa zaprta vratca!

Od vekomaj je pesnik v ječi črni,
a misel neminljiva in bogata,
ki mu vzletava kot metulj srebrni,
svobodna gre skoz vsa zaprta vrata!

(Iz zbirke Jetniški soneti, ki bo letos izšla
pri Državni založbi Slovenije)

Pavle
Zidar

Romeo in Julija

(Tretje nadaljevanje in konec)

Ulica, po kateri je šel vsak dan domov, ni bila več pripravljena, da se mu odpre, ko da prihaja razsvetljenec. Bila je mračna, ozka, še nikoli ni bila tako neprijazna, vlažen kanal za človeške podgane, kakor to pot.

Kako je bilo? mu je prišla naproti soproga. Lepa v svojem drugem stanju. Rad jo je imel, še bolj kakor prej. Vsa nabrekla od življenja, ki ga je ljubil in častil.

Njen baročni obraz, njene ustnice, ki so izgovorile to vprašanje, so bile cvet, ki pogublja raj.

Dihnil je vanjo svojo bojazen zanjo. Svoj nemir.

Ona je čutila, da je poln bolečine zanjo in počutila se je v hipu varno, njegovo do poslednjega svojega vlakna. Življenje v nji je bilo njegovo in njeno, zato sta bila še posebno rahla drug z drugim, zaskrbljena za svojo prihodnost, ki sta jo videla — prav videla — v drugih.

Prava ura, tvoja ura, je vedno na roki drugega.

Sedla sta. Najprej je pomagal nji v fotelj, nato se je usedel naproti, da ga je videla.

Ni uspelo, je rekel s prizvokom razočaranja.

Kako?

Ni.

Ali je to mogoče?

Je.